

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20 kr., za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 27. februarja 1861.

Reja sadnih dreves v loncih.

(Dalje in konec.)

Naj povem zdaj, kako more vsak, če tudi tako imenovanih parnikov ali gnojnikov (Mistbeet) nima, si zarediti sadnih dreves v loncih ali lončnikov, se vé, da mora, kdor se s tako rejo pečá, cepljenje zastopiti.

Kdor nima parnikov ali gnojnikov, ne smé cepiti takih divjakov, ki so že v lonce posajeni; to ravnanje mu ne bo šlo dobro od rok. Za to delo je najbolje kos zemlje poleg hiše, kjer naj si majhno gredico, kakošen seženj dolgo in ravno tako široko, za omenjeno rejo lončnikov, napravi. Tukaj si bo lahko dovelj divjakov za rejo sadnih dreves v loncih zaredil. Tukaj divjake cepi z nakladom in popkom; tako znaš cepiti od spomladi do jeseni; za to delo ni noben divjak, če je še tako tenak, preslab, le glej, da ga, kar je le moč, blizo korenine cepiš.

Ker se dá taka majhna gredica, ki si jo za drevesno šolo v loncih odločil, lahko prav dobro obdelati, pognojiti in posebno pa polijati, ti bodo v nji drevesca pred cepljenjem in po cepljenju gotovo tudi prav verlo rastle.

Polivati jih znaš prav močno; škodovalo jim ne bo, tem več pa koristilo. Jez sem poleg gnojnišča majhno jamo skopal, v katero zlivamo razno vodo, ravno tako tudi človeško scavnico iz kahel, kamor se tudi gnojnica vedno od gnojnega kupa ocejá. S to gnojnico polivam drevesnico vsaki dan, da vlažna ostane.

Drevesca rastejo po ti polivki tako čversto in spešno, da zrastejo v enem poletju iz semena od 1 do 3 čevljev visoke. Ravno tako hitro rastejo tudi drevesca, ki so bile cepljene, kar se stori, ko so že eno leto stare.

Divjaki od kutine, drevesca sv. Janeza, terna, češpelj itd. se ne redijo in množijo samo iz koščic, temveč pa iz koreninskih odrastlikov; vselej so pa vendar le drevesca boljše, če se iz koščic ali pešká izrejšajo.

Presajajo se drevesca v lonce skoz celo leto, tako hitro ko so cepljenci do čevlja visoki odrastli. Jez ne čakam ž njimi do jeseni ali prihodnje spomladi, ampak jih to leto s popkom cepljene presajam v lonce od rožnika do vélikega serpana. S popkom cepljene drevesce, katerih žlahne očesa pa še le drugo leto poganjajo, presajam kmali po tem, ko jamejo gnati, še tisti mesec, ko so že precej odrastle.

Pretečeno leto 1860 sem mesca rožnika, malega in vélikega serpana, čez 300 drevesc v lonce presadil, katerih se mi ni kar nobeno posušilo. Če bi mi pa kdo tega verjeti ne hotel, mu lahko resnico pokažem.

Drevesca pa presajam s špičasto lopato tako, da nekoliko persti krog korenin ostane. Odtergane korenice dobro pričelim. Ko je lonec za tretjino z dobro perstjo nasut, se drevesce z lopato lepo in varno v lonce potisne, krog in krog s perstjo zasuje, in nekoliko z roko pritlači. Potem pa, ko se je lonec od vseh strani s perstjo nasul in lopata polahkoma in rahlo iz lonca potegnula, se drevesce prav dobro zalije in za nekoliko dni v kak senčnat in temen kraj postavi. Pri tem presajanju ovenejo peresca le tistih

drevesc, kateré je bila perst od korenin popolnoma osula. Če vidim, da se peresca ne okrevajo in oživijo, in če se začne koža po drevescu gerbančiti, osmukam perje, vejice pa pustim na deblu. Dostikrat zapazim kmali potem, da se drevesna skorja napenja in da drugo perje iz že nastavljenih očes bode.

Tudi nepožlahnjene drevesca sadim v lonce, namreč take, od katerih mislim, da bodo dober sad obrodile, na pr. breskve, marelice, slive, češnje, ravno tako tudi hruške in jabelka. Posebno dobro mi rastejo breskvíce, ki sem jih pretečeno leto iz koščic izredil in čez 2 ali 3 mesce pa presadil. Zrastle so po 2 do 3 čevljev visoke in po več stranskih vej pognale.

Koliko se more opraviti na majhni, komaj 2 sežnja dolgi in ravno tako široki drevesnici, naj spričuje to, da sem mesca rožnika, malega in vélikega serpana imenovanega leta iz nje okoli 300 drevesc v lonce presadil, in se komaj vidi, da v nji kaj manjka; tako zlo se je iznova drévjé zaredilo. Gotovo vsako leto se jih bo iz nje še po več izkopati in presaditi dalo. Sadne koščice in peške mečemo v dreveno gredico, kamor pa s perstjo ne zasipamo. To se tako takrat zgodi, kadar se drevesca iz sadišča jemljejo in v lonce sadijo.

Sadjorejo v loncih tedaj živo priporočamo posebno učiteljem ljudskih šol, duhovnim gospodom in uradnikom, ker sadjoreja lončnikov ni samo prijetno in koristno opravilo, ampak človek se pri nji tako rekoč oddahne in počije od drugih del. Priporočila vredna je za vsacega človeka, posebno pa še za mladost, ker se pri njem marljivosti privadi.

K. Fišer v časn. česk. gosp. družbe.

Seme premenjati.

Vsak gospodar vé, da mu rež in pšenica, pa tudi druge žita in sadeži po nekterih letih ne obrodijo toliko več kakor pred, čeravno njivo dobro obdeluje. Treba je v takih okoljšinah seme premeniti.

Ako imaš zemljo, ktera je leto za letom dovelj vlažna (mokra) in pridelaš obilo slame pa drobnega zernja, ali če imaš suho zemljo, ki ti obrodí polno zerno pa malo slame, treba je, da na obéh teh njivah premenjaš seme.

Al ni dosti, da greš v sosedno vas po novega semena; nikar ne misli, da bodeš s tem vse opravil. Treba je, da prevdariš to reč še bolje in storiš tako-le:

Pervo je, da si dobiš semena iz kraja, od ktereja je znano, da je tu lepa pšenica, rež itd. Nikoli ne hodi v kraje, kjer je žito rado snetjavo ali plevénata.

Drugo je, da si omisliš semena iz kraja, kateri je tvemu domačemu zlo enak; raji ga jemlji iz bolj merzlatih, kakor toplejših krajev.

Tretje. Pazi tudi na to, ako semensko žito kupiš iz daljnega kraja, da tam ni zemlja premastna ali predobra; bolje je, ako je bolj pusta.

Četerto. Ako si primoran, seme iz gorkejega kraja v merzlejšega presajati, sej ga perve leta na take njive,

ki ti bolj na soncu leže; za seme iz merzlejših krajev odloči bolj osojne njive.

Le če gospodar pri premenjevanji semenskega žita na vse to dobro pazi, jo bo tudi dobro opravil.

O slovenski zemlji.

Lansko leto so se šale uganjale s početki severno-italijanske vlade, ki si je priklepala deželico za deželico, in si je vsako jemala v last, samo da se je kak glas za to vzdignil v tisti deželi; zdaj ima tista vlada skoraj celo Italijo v svojih rokah, in njene oči se ozirajo že čez mejnike, kjer je kaj odpertega sveta. Taki dosledki so tudi drugod obudili enake želje, in enako prilastovanje — „aneksiranje“ se pravi z drugačno besedo — se letos že povsod giblje prav živo. Radi bi si kaj aneksirali Francozi, so že tudi nekaj doveršili; radi bi tako storili tudi Madžarji, radi še kateri drugi, in kmali bi si za to tukaj ali tamkaj prišli v lase. V Istro, celó do Reke bi radi segli Italijani, in zopet nazaj v Istro do Raše in Novega grada se ozirajo Horvatje; Medmurje je last Horvatov, pa bi ga radi nazaj dobili Madžarji; Serbsko vojvodino si iščejo pridružiti Madžarji.

Dokler se tako v daljavi ravsajo za strani in dežele, bi se Slovenci tudi od deleč utegnili šaliti in posmehovati temu aneksiranju; pa unanjih narodov želja je začela že obilno segati čez mejo slovenske zemlje. Italijanom bi se kaj poljubila Gorica in Terst, še celó Vipava in Postojna; Horvatom bi bila draga Metlika in Černomelj, tudi Novomesto, in blizo nekaj spodnjega Štajerja; kaj še utegnejo poželeli Madžarji — od Nemcov nečem govoriti. Kaj tedaj Slovenci? Saj to bi bilo treba varovati, kar se jim še ni vzelo; kako daleč tedaj je bil razširjen ali se zdaj še razširja slovenski narod?

Za stare čase kaj bi se hotlo govoriti? Naj se dokazuje in dokazuje, da Panonci, Noričani in tudi Karni so bili slovanskega rodu, ptujci le nočejo verjeti; in če bi stari mejniki imeli moč, zaterditi nove, se nasproti stavi, da stari mejniki so zastarana reč, da le novi veljajo. Vendar celó prazno ni pojasnovanje starih časov; saj toliko kaže, da v srednjih časih so Slovenci, dasiravno bolj razširjeni kakor zdaj, vendar le sred pravičnih mej stanovali.

O srednjih časih pa se vendar smé kaj več govoriti; sej pri vsem prepiru za novo ustavno vredbo dežel je še zmiraj veliko glasov za zgodovinske pravice. Versta pregledovanja naj se obrača po nebesnih straneh.

V severni strani so Slovenci stanovali po vsem gornjem Štajarji, in še deloma v Avstrii. Saj se bere, da je bavarski vojvoda Tasilo leta 777 h Kremičanskemu samostanu daroval 30 slovenskih kmetov v Slovenskem gorišči (Windisch-Garten). Enako so Slovenci segali v Solnograško; zakaj v dneh sv. Ruperta krog leta 700 se piše, da so razdajali mali samostan sv. Maksimilijana, ki je stal ob Salici v Pongavu. Res da se v poznejem času zgolj Nemci nahajajo v gornjem Štajarskem; pa izperva je bilo drugač, dokler bavarski naselniki niso vsega prevzeli. Undrima (Ingering), kjer je sv. Metodi krog leta 760 cerkev za Slovence posvetil, se išče nad Knittelfeldom; enako je bila Ablanica, Jablanice (Aflenz), tudi cerkev iz dni solnograškega nadškofa Adalvina krog leta 865, postavljena za Slovence. Še sedanje dni mnogo imen gor, vod in krajev pričuje o stanovanju Slovincov v severnem Štajarji. Tako gore Pusti gojzd (Pusterwald), Kač, v Laznici (in der Lasniz); tako vode Mura, Murica (Mürz), Bistrica (Feistritz), Laznica (Lasniz); tako kraji Ljubno (Leoben), Treboje (Trofajah), in celó nemški Gradec (Graz).

V izhodnji strani so Slovenci deleč iz Štajarskega segali v sedanje Ogersko, tako poleg Rabe kakor poleg Zale; slovenska kneza Privina krog leta 840, in Kocel leta

862 sta imela sedež v Zaliboru (Moosburg, Salavar); tudi Kisek (Güns) in Pečuh (Fünfkirchen) sta bila takrat slovenska kraja, kjer je solnograški nadškof posvetil cerkve. Po prihodu Madžarjev silovitih od leta 891 se je sicer slovenski narod mogel nazaj umakniti, ker se mu je vse s cerkvami vred razdajalo.

V južni strani so Slovenci zadevali na Horvate. Dasiravno so bili z njimi sorodni, je vendar lastna slovenska meja nižje segala kakor sedanje dni; stari mejniki oglejskega patrijarhata to dajejo na znanje, ker so tisti obsegali južni del slovenske zemlje; kot mejniki solnograške nadškofije so zaznamovali severni in izhodnji del. Šumberk (Sichelburg) in Vivodina, ravno kakor Metlika in Černomelj so bile cerkve do poslednjih dni podložne oglejskim višjim pastirjem. Še unstran Kolpe se govoriča sém ter tje celó do sedanjega časa močno enači slovenskemu jeziku; ravno taka veljá o govoricí v varaždinski okolici na eni plati, in je kdaj več veljala globokeje v isterski zemlji. Terst, Tergeste, to je, tergište, tergišče, že po svojem starem imenu kaže slovensk izvirek.

V zahodnji strani so Slovenci čez Gorico in Beljak dalje razširjeni bili v Furlanijo in v Tiroljsko. Terdo pred Čevdatom (Cividale) in na Beli (Moggio) stanujejo še sedanje dni Slovenci, in italijanščina jih še ni zaterla. Pa tudi bistriška dolina (Pusterthal) je bila polna slovenskih naselnicov, ki so imeli stanovališča blizo Agunta (Innichen) in pri Slovenski Matarii (Windisch-Matrai). Vse gornje Koroško je bilo slovensko, tako da se dežela v starih listinah imenuje Slovenija (Sclavinia); na pr. cerkev sv. Petra nad Špitalom, ki jo je kralj Arnulf leta 891 daroval friziški cerkvi, se pravi, da leži v slovenski strani (in partibus Sclaviniae). Po vsem gornjem Koroškem, kjer sicer zdaj nemščina gospodari, imena gor, vod in krajev pričujejo za nekdanjo slovensčino; na pr. gore Turi (Tauern), Kravnica (Krawenzenalpe); vode Bela (Möll), Motnica (Mötnig), Kerka (Gurk), Labota (Lavant); kraji Gornja Bela (Ober-Vellach), Grad (Grades), Breze (Friesach), Grebinj (Griffen), Beljak (Villach).

Kako pa je bila slovenska zemlja kdaj na drobno razdeljena, in koliko zopet soedinjena?

Kaže se, da se je severna stran slovenske zemlje sploh najraje imenovala Korotan (Carantania), južna pa Slovenska stran (Marcha Vinidorum); Drava je delala mejo, in tamkaj so zapovedovali bavarski in korotanski vojvodi, tukaj pa furlanski. To je veljalo v dneh cesarja Karola Velicega krog leta 800, in nekaj poprej, nekaj pozneje. Za leta 827 in dalje se slovenska zemlja nahaja bolj razdeljena. Ločil se je posebej Korotan (Caranta, Carinthia) ali Koroško v sedanjih mejah, in zraven bistriška dolina, ki je zdaj pri Tiroljskem. Dalje gornja korotanska stran (Marcha carantana superior), ali gornje Štajarsko poleg Mure; in dolnja korotanska stran (Marcha carantana inferior), ali spodnje Štajarsko poleg Drave in Save; tudi še Panonsko (Panonia), ali Ogersko med Dravo in Donavo, ktero so pa kmalo Madžarji vzeli. Po tem Slovenska stran (Marcha sclavonica), ali sedanje Dolensko med Savo in Kolpo s Šumberkom vred; in Krajna (Marcha Carnioliae), ali sedanje „Gorensko“ z delom Notranjskega do Hrušice. V zadnje Istra (Istria), s Terstom vred in delom Notranjskega do Hrušice in Snežnika; in Furlanija z Gorico in Tominom vred.

Vsaktera teh slovenskih strani je imela svojega vojvoda ali kneza; za Korotan je bil postavljen vojvoda, ravno tako za Furlanijo, za druge strani pa je veljal mejni knez ali markez. Pesamezne strani so se bolj edinile s tem, da je vojvoda imel tudi več knežij v oblasti; na priliko furlanski vojvodi Eberard, Henrik, Berengar in Valafriid od leta 846 do 922 so bili zraven tudi knezi